

THIMÁR ATTILA

Jász Attila: Belső angyal

Kortárs, 2019

THIMÁR ATTILA (1969) Budapest

Ehhez a könyvhöz idő kell. S nagyon örülök, hogy találtam végre egy könyvet és szerzőt, amely nem arra játszik, hogy minél gyorsabban, minél könnyebben felajánlja magát az olvasónak. Időnek persze én sem vagyok bővében, de éppen ezek a szövegek arra készítetnek, hogy lassítsak, megálljak. Körbenézek, várok, újraolvassam a sorokat, morzsolgassam magamban.

Az egyik feltűnő jellemvonása e daraboknak, hogy a viszonylag homogén szövegtestben mindig van egy pont, amelyet nyelvileg úgy szerkeszt meg a szerző, hogy meghökkenjünk, felkapjuk a fejünket, és gyanakodjunk: eddig nem jól olvastunk valamit. Olyan váratlan jelentések, a nyelvben kijátszott szélsőséges helyzetek ezek, amelyek hatására azt hisszük, félreértettük a szöveget. Újra kezdem előlről, de immár egészen másképp fonódnak össze a mondatok, kibővülnek a jelentések, telítődnek, mint ahogy egy kép rétegeit lassan, egymás után visszük fel a vászonra. Csendes munka ez, a szemlélődés és a megértés halkán duruzsoló munkája.

S ezzel a tematikai mezőt is nagyjából körülírtam: a környezet megfigyelése, fák, felhők, állatok, vizek, bogarak sorsának mélyebb megértése. Elmélyült befogadása a természet lassú és feltartóztathatatlan változásainak. Eközben persze annak meghatározása, hogy mi az ember helye, szerepe univerzumunkban. Az első szöveg rögzíti az alaphelyzetet, az ember kettős természetét, amelynek egyik oldala a testi meghatározottság – erről, az öregedéstről és a halálról azután több vers is szól a kötetben –, a másik az angyali természetünk, amely a transzcendenciához köt bennünket: „Egy angyal kameráz bennem, [...] kényszerít, hogy írjam is le, / amit mutat, ha nem írom, ugyanazt vetíti újra.” Sőt, az egész kötet e két pólus feszültségében áll, hiszen az elmúláshoz való viszonyunk, az emberi célok és viselkedésformák meghatározása, a művészet és ezen belül az írás megpróbáltatásainak feltérképezése mind ehhez a két szélső értékhez viszonyítva jelennek meg.

Rögtön adódik itt a kérdés, hogy mi a műfaja, vagy ezt megelőzően, mi a műneme ezeknek az írásoknak. Líra, amely melankolikus hangulattal szabad formájú versekben ölt testet? Vagy epika, amely apró, szinte anekdotikus történetmozaikokból mesél el egy személyes átalakulási folyamatot? Vagy éppen filozófiai irodalom, akár szakirodalom, amely az

ember ontológiai céljairól elmélkedik meglehetősen személyességgel ugyan, de mindenkire érvényes igazságok között hajózva? Meglehetősen jól sikerült vállalása e kötetnek a műfaji, műnemi eldöntetlenség vagy inkább meghatározatlanság, még pontosabban: újító továbblépés a hagyományos keretek közül. Arra irányítja a figyelmünket, hogy az irodalomról szóló tudásunkban lehet, hogy nem helyes a műveket és azok olvasását az étellel és annak megélésével szembe helyezni. Nem új meglátás ez, természetesen, hiszen már Ottlik is írt arról hogy „mindenki legyen költő” (*Buda*), de Jász új könyvében ez nagyon szépen kiélezve jelenik meg újra.

A személyes, csöndes megszólalásmóddhoz az európai költészeti és epikai hagyományban nincsenek megfelelő előzmények. Az „egyéni mormolások” mint műfajmeghatározás eddig nem létezett. Mormolásokat és nem mormogásokat mondok, mert nincs szó itt bármiféle panaszról vagy akár fájdalomról, hanem belenyugvásról és az észlelések folyamatos érkezéséről, ahogy a tenger hullámai is szép ritmusban mindig elérik a partot.

Végül persze nem megkerülhető a kérdés, hogy versekkel vagy prózával, illetve lírával vagy epikával van-e dolgunk, hiszen az alapvető prózai forma (margótól margóig tartó, folyó szöveggként ható bekezdések) mellett vannak kifejezetten verssoroknak tűnő tördelésű, illetve egyértelműen strófaformákat felmutató darabok. Ez a poétikai megoldás óhatatlanul arrafelé mutat, hogy ideje lenne túllépni hagyományos kategóriáinkon, és új szempontból közelíteni a művekhez. Hozzá kell tennem, hogy ehhez az olvasók legnagyobb részének feltehetően még nincsen meg a befogadási módszertani készlete.

Ha valami külső kényszer miatt a műfajt mégis meg kéne jelölni, akkor leginkább az imát, a napi imát mondanám, amelyben a földi meghatározottságon túli létezőhöz fordulunk. De ezt, az Európában alapvetően a keresztény valláshoz kötött műfajt itt mindenképpen kitágított értelemben kell venni, amelyben a keleti mantrák, a finnugor sámánénekek vagy az indián ráolvasások egyszerre megférnek. A szövegekben megnyilvánuló szemléleti beállítódás alapviszonya ugyanis az ember–természet kapcsolat, amelyben az ember az alárendelt megértő (értelmező) szerepét játssza, aki tudja, hogy annak ellenére, hogy neki jutott a lehetőség és feladat, hogy értelmével elrendezze a világ dolgait,

mégis neki kell alkalmazkodnia, sőt alárendelnie magát a természet mozgásainak, folyamatainak. „Bocsánatot kéni egy póktól, mert figyelmetlenség / ged miatt tönkreteszed munkaeszközét, lefejeled / gyönyörű / szövésű/ hálóját [...] nem tudsz segíteni, ezért bocsánatot / kérsz tőle / félhangosan.” Voltaképp azokhoz a világszemléletekhez sorolható a szerző is, amely éppen az „én” fokozatos visszaszorításában látja meg a lehetőséget egy teljesebb, egészebb élethez.

Lehetne objektív költészetnek is nevezni a kötetet, de akkor nem jó irányban próbálnánk értelmezni, mert a személyes mozzanatok rögzítő szövegekben nincsen olyan egyértelmű értékpreferencia, amely helyettesítené ezt a háttérbe vonuló „én”-t egy általános gondolat vagy érték felmutatásával. „hajnalra találom meg, fél- / álomban meg is érintem magamban a sötétség sar- / kát, mindig is tudtam, hogy van valahol bennem egy / ilyen, mindig éreztem, de a szabadság segített ilyen / közel jutni hozzá, rábeszél, hogy hagyjam a testet.” A szabadság itt nem a nagybetűs filozófiai, politikai értelmű fogalom, hanem inkább egy egyéni megszabadulás, „megszabadulás a testtől” értelmű folyamat, létmód. A személyesség nem válik stilisztikai eszközzé, mint ahogy a tárgyilagosság sem lesz poétikai minőség. Inkább ezeket meghaladva a lényegre koncentrááló beszéd segédeszközei.

Noha a megszólaló én egyedül jelenik meg a szövegben, mégsem társtalan, részben mert több

költeményt is kortárs alkotóknak dedikál (többek között Villányi G. András, Szamódy Zsolt, Varga Benedek, Villányi László), s ezzel kapcsolódási pontokat határoz meg a szerző, részben mert nagyon erősen idéz meg más gondolkodókat, költőelődöket, mint például Rilke, Csontváry, Nietzsche, Pessoa a *Viszonyítási pontok* című ciklusban. A szövegek ciklusokba rendezése egyrészt műfaji csoportosítás is (talán elbillenti egy-egy ciklus mérlegnyelvét az epika, majd másét a líra irányába), másrészt az imamormolás időbeni folytonosságába mágneses csomópontokat helyez, amelyek maguk köré gyűjtik, rendezik a szövegeket. Titkos rájátszás is költőelődökre, a *Fák a teraszon* hosszabb prózaversei Nemes Nagy *Egy pályaudvar átalakítása* kötetével csengenek össze.

A korábbi Csendes Toll-kötetek vagy a *Belső árnyék* után a *Belső angyal* a csöndes megtalálás könyve, a béke útja, de fogalmazhatok erősebben, a megérett bölcsesség kifejtéséé. S ide is állítok végezetül egy Hamvas Béla-idézetet: „Mindez azért fontos, mert senki sem tudhat többet, mint aminek előfeltétele ő saját maga. Más szóval, tudásban mindenki csupán lényének érettsége arányában részesülhet. Még egyszer és teljes hangsúllyal, kizárt dolog, hogy akár fejletlen, akár szemfényvesztő döntő tudás részese lehet. Végül ismételten: komoly és megbízható tudást csak az szerezhethet, akinek a lényében a feltétel erre megvan” (*Öt meg nem tartott előadás a művészetről*).

BARTUSZ-DOBOSI LÁSZLÓ

lancu Laura: András érkezése;
Halmai Tamás: Isten peremén –
lancu Laura költői világa

Magyar Napló, 2019

Minden irodalmi alkotás a saját korából táplálkozik, a kortársi nyelvet mint jelrendszert alkalmazza, s mint ilyen, az időben gyökeredzik. lancu Laura lírája valahogy mégis a szakrális „időtlenességben” (Halmai: *Túl a versen*) lebeg, akárcsak az általa vers-fóhászokkal ostromolt Ige. „kezdetben volt az Ige / de az Igének nincsen kezdete” (lancu: *Beszélgetés rorate előtt*). A 90. Ünnepi Könyvhétre a Magyar Napló Kiadónál megjelenő „páros”, egymásnak felelő kötetek, lancu Laura hetedik önálló verseskötete, az *András érkezése* és a fiatal költőnk munkásságát

érzékenyen feltáró barát, Halmai Tamás *Isten peremén* című elemző könyve ezt a fent említett időtlenséget igyekszik archiválni.

A „krónikás” bevezetőjében egyenesen „Csángó örömhírként” aposztrofálja ezt az archaikusan vallo-másos, mégis vagy pont ettől mágiikus nyelvezetet alkalmazó poézist. lancu Laura mélységében (is) tekintélyes életműve a misztérium sejtelmességének belső ritmusát követve olyan módon megalkotott „teopoézis”, istenkereső líra, amely vállaltan „nem sokat törődik a költészeti korszellemmel” (Halmai: